

Мотиваційна регуляція процесу становлення професійного образу «Я» у майбутніх психологів

Renke S. O. Motivational regulation of the process of future psychologists' professional «Me»-image formation / S. O. Renke // Problems of Modern Psychology : Collection of research papers of Kamianets-Podilskyi National Ivan Ohienko University, G. S. Kostyuk Institute of Psychology of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine / scientific editing by S. D. Maksymenko, L. A. Onufriieva. – Issue 40. – Kamianets-Podilskyi : Aksioma, 2018. – P. 331–343.

S. O. Renke. Motivational regulation of the process of future psychologists' professional «Me»-image formation. The motivation is stated by the author to act together with social determinants of behavior as an incentive for work activities. It is shown that motivation is a complex social and psychological mechanism, which relates external and internal factors of behavior regulation in the conditions of professional «Me»-image formation. It is found that motivation ensures the development of creative activity of a personality. It is proved that motivational characteristics never act in isolation, because the creative activity of students is formed and manifested in activities as a complex integral education, as a synthesis of diverse properties, where motivational, personal intellectual characteristics act in real behavior as a single psychological mechanism. It is summarized that motivation in the process of students' professional «Me»-image formation acts as a peculiar mechanism of behavior determining the degree of purposefulness of professional behavior. It is concluded that the success of the professional «Me»-image formation is related to the following qualities of students as an adequate self-esteem, developed self-control and internal control locus, formed motivation of learning, the effectiveness of psychological protection, that is, the qualities characterizing the personality-based maturity, determining in the process of mastering profession, the formation of the integral structure of the professional «Me»-image of the student's personality.

Key words: motivation, personality, student, development, personality-based maturity, training, professional «Me»-image formation, self-control, creative activity, mechanism of behavior.

С. О. Ренке. Мотиваційна регуляція процесу становлення професійного образу «Я» у майбутніх психологів. Автором констатовано, що мотивація разом із соціальними детермінантами поведінки виступає

стимулює трудову діяльність. Показано, що мотивація є складним соціально-психологічним механізмом, за допомогою якого співвідносяться зовнішні та внутрішні чинники регуляції поведінки в умовах становлення професійного образу «Я». З'ясовано, що мотивація забезпечує розвиток творчої активності особистості. Доведено, що мотиваційні характеристики ніколи не виступають ізольовано, тому що творча активність студентів формується і виявляється в діяльності як складна інтегральна освіта, як синтез різнопланових властивостей, де мотиваційні й особистісні інтелектуальні характеристики спрацьовують у реальній поведінці як єдиний психологічний механізм. Резюмовано, що мотивація у процесі становлення професійного образу «Я» студентів виступає як той своєрідний механізм поведінки, що зумовлює міру цілеспрямованості професійної поведінки. Зроблено висновок, що успішність становлення професійного образу «Я» пов'язана з такими якостями студентів, як адекватна самооцінка, розвинений самоконтроль і внутрішній локус контролю, сформована мотивація учіння, ефективність психологічного захисту, тобто якостями, що характеризують особистісну зрілість, визначають у процесі навчання професії формування цілісної структури професійного образу «Я» особистості студента.

Ключові слова: мотивація, особистість, студент, розвиток, особистісна зрілість, навчання, становлення професійного образу «Я», самоконтроль, творча активність, механізм поведінки.

Постановка проблеми. Конструювання власного образу «Я» загалом і професійного зокрема завжди було однією з основних проблем особистості, що прагне до саморозвитку та самоактуалізації. В сучасних умовах змін стереотипів, норм і зразків поведінки, що є основою для самовизначення особистості, проблема формування образу «Я» є найактуальнішою. Необхідність такого дослідження також зумовлена сучасним станом справ у психологічній науці та практиці. Кількість практичних психологів збільшується щодня, і їх вплив зростає, але кількість не завжди відповідає якості. Підготовка сучасного спеціаліста має бути орієнтована «на його професійний саморозвиток і самозміни його особистості».

Професійний образ «Я» – це усвідомлення й оцінка себе як представника певної професії (С. Д. Джанерьян, Б. А. Ясько). Чинниками, що впливають на зміни професійного образу «Я», є вік, фази життя, сам етап і зміст професійного становлення тощо (В. О. Бодров, Н. А. Бондаренко, Д. Бюлер, Є. Ф. Зеєр, Є. О. Клімов, Т. В. Кудрявцев, Д. Сьюпер, В. Ю. Шегурова, П. Еванс). У процесі професійного становлення відбуваються суттєві зміни самосвідомості особистості, які змушують людину переживати

різні негативні стани, що впливають на благополуччя особистості та знижують рівень самоактуалізації (Р. М. Шаміонов). Вивчення процесу становлення професійного образу «Я» відбувається в контексті проблеми професійної ідентичності.

Аналіз останніх досліджень. У вітчизняній психології уявлення про ідентичність традиційно розвивалися у межах досліджень самоусвідомлення та самоставлення. На сьогоднішній день завдяки зусиллям учених Б. Г. Ананьєва, Л. І. Божович, Л. С. Виготського, І. С. Кона, О. М. Леонтьєва, М. І. Лісіної, В. С. Мухіної, Л. Д. Олейника, С. Л. Рубінштейна, В. В. Століна, П. Р. Чамати, І. І. Чеснокової, О. В. Шорохової та ін. склався певний категоріальний апарат вивчення самосвідомості, в її межах установлено взаємозв'язки між поняттями «самосвідомість», «самоставлення», «самооцінка».

Одним із напрямів дослідження ідентичності у вітчизняній психології є дослідження самовизначення та соціалізації особистості, відповідно, вивчення професійної ідентичності з даних позицій зміщується в площину професійного розвитку. Вагомий вклад у розвиток теоретико-методологічних засад професійного розвитку внесли К. О. Абульханова-Славська, Р. Бернс, В. С. Біблер, Б. С. Братусь, І. С. Кон, К. Левін, О. М. Леонтьєв, Ж. Піаже, В. М. Розін, В. В. Столін, Д. Сьюпер, С. М. Чистякова, В. О. Ядов та ін.

Проте, і дотепер не визначено типологію професійних образів «Я», не розв'язано питання про умови розвитку професійного образу, взаємозв'язок і взаємозалежність між сформованим типом професійного образу «Я» і психологічними чинниками, не розкрито можливості впливу на процес становлення професійного образу «Я», а також взаємозалежність розвитку професійного образу й гендерного чинника і такого ситуаційного чинника, як форма навчання.

Отже, можна констатувати, що, попри наявність певного досвіду, проблема розвитку професійного образу «Я» і нині має чимало невирішених проблем. Усе це робить теоретично і практично важливими завдання систематизації та інтеграції наявних поглядів у межах певної психологічної теорії, побудови теоретичної моделі розгортання процесу становлення професійного «Я»-образу, розроблення адекватних цій моделі методів вивчення, а також засобів, спрямованих на сприяння особистості у виборі власного вектора професійного розвитку, зокрема, як суб'єкта самоактуалізації та самореалізації.

Методологічну основу дослідження склали: загальнопсихологічні положення про сутність, розвиток і закономірності становлення самосвідомості особистості загалом (К. О. Абульханова-Славська, Л. І. Анциферова, О. Г. Асмолов, Г. О. Балл, М. Й. Боришевський, А. В. Брушлінський, Г. С. Костюк, С. Д. Максименко, В. О. Моляко, В. В. Москаленко, О. Б. Орлов, В. Г. Панок, М. І. Пірен, С. Л. Рубінштейн, В. В. Столін, В. О. Татенко, Т. М. Титаренко, П. Р. Чамата, Н. В. Чепелева), на етапі професійної підготовки у закладах вищої освіти зокрема (Л. В. Долинська, О. М. Волкова, О. К. Дусаविцький, М. М. Заброцький, І. А. Зязюн, О. В. Киричук, В. Г. Кремень, Л. М. Мітіна, С. О. Мусатов, М. В. Савчин, В. А. Семиченко); базові теоретичні положення гендерної психології (А. Беком, С. Бем, Т. В. Бендас, О. Вейнінгер, В. О. Геодакян, Т. В. Говорун, Д. М. Ісаєв, В. Є. Каган, І. С. Кон, Я. Л. Коломинський, М. І. Пірен, З. Фройд, К. Хорні, Е. Еріксон, Д. Таннен); особливості становлення професійного образу «Я» (А. М. Дюмін, С. Т. Джанерьян, С. А. Дружилов, Е. Ф. Зеєр, Є. О. Клімов, В. І. Колесник, Л. М. Корнеєва, В. А. Мальцева, А. К. Маркова, О. Г. Молл, С. Д. Некрасов, М. С. Пряжников, В. Д. Шадриков, Л. Б. Шнейдер, М. Шоу, Б. А. Ясько); розвиток та становлення статево-рольової ідентичності (Ю. Є. Альошина, В. О. Васютинський, А. С. Волович, Т. В. Говорун, О. С. Кочарян); концепція самодетермінації та внутрішньої мотивації (Е. Дісі, Р. Райан); дослідження мотивації з позиції системного підходу (В. Г. Леонтєв, Б. А. Сосновський, В. Д. Шадриков), теорії мотивації (Дж. Аткинсон, Є. П. Ільїн, Д. МакКлелланд, Е. Дісі, Р. Райан), а також сучасні підходи до змісту і форм надання особистості психологічної допомоги (О. Ф. Бондаренко, Н. Ф. Каліна, В. В. Рибалка, Н. В. Чепелева, Т. С. Яценко).

Мета статті – теоретико-методологічне дослідження мотиваційної регуляції процесу становлення професійного образу «Я» у майбутніх психологів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розглянемо деякі теорії зовнішньої мотивації. У біхевіористських теоріях головний акцент щодо детермінації поведінки робиться на підкріпленні – позитивних (винагороди, заохочення) або негативних (покарання) наслідках виконання певного поведінкового акту. Ідеї біхевіоризму беруть свій початок у дослідженнях Едварда Торндайка [3], який виявив закономірність, що отримала згодом його ім'я та стала відомою в психології як закон ефекту Торн-

дайка. Ідеться про те, що привабливі та непривабливі наслідки поведінки впливають на частоту ініціювань поведінкових актів, що спричиняють до цих наслідків. Поведінка, що спричиняє позитивні наслідки, закріплюється і має тенденцію до повторення, тоді як поведінка, що призводить до негативних наслідків, має тенденцію до припинення. Для пояснення регуляції поведінки ці ідеї було використано К. Халлом і Б. Ф. Скіннером [4, с. 119]. Головною особливістю усіх варіантів біхевіористського підходу є визнання того, що основним ініціатором і регулювальником поведінки є зовнішнє щодо неї підкріплення.

Важливо зазначити, що усі ці системи розраховано на підкріплення спочатку нецікавої і непривабливої поведінки, яку з власної волі людина не виконуватиме. Хоча вони й довели свою ефективність, проте багато дослідників погоджуються з тим, що людина виявляється маріонеткою підкріпленя. Більш того, зазначалося, що бажана поведінка можлива лише в період дії підкріплення (якщо не задіяно інші мотиваційні механізми). Немає підкріплення – немає мотивованої поведінки.

Іншим варіантом теорій зовнішньої мотивації є теорія валентності – очікування – інструментальності. Такий тип теорій побудовано на двох фундаментальних умовах людської поведінки, які в психології почали вивчатися з появою робіт К. Левіна й Е. Толмена [4, с. 119]. За першої умови для того, щоб бути мотивованим до певного виду поведінки, індивід повинен бути впевненим, що існує прямий зв'язок між здійснюваною поведінкою та її наслідками. Така суб'єктивна впевненість отримала назву «очікування / інструментальність». Друга умова: наслідки поведінки мають бути емоційно значущими для індивіда, мати для нього певну цінність. Така афективна привабливість отримала назву «валентність». Формула мотивованої поведінки в цьому випадку має такий вигляд: поведінка = валентність × очікування. Добуток двох параметрів означає, що якщо хоча б один із множників дорівнює нулю, то і добуток дорівнюватиме нулю. Якщо наслідки поведінки не будуть значущими для індивіда, то він не випробуватиме інтенції щодо її виконання. Крім того, якщо людина буде впевненою, що поведінка ніяк не пов'язана з її результатами, то мотивації щодо виконання не буде. Висока мотивація, відповідно до такого підходу, виникатиме у тому разі, коли людина буде впевнена, що бажані для неї наслідки є прямим результатом її власної поведінки. Сама по собі поведінка цінності для людини в цьому випадку не несе. Вона цінна настільки, наскільки слу-

гує надійним інструментом для досягнення бажаних наслідків. Через це і в біхевіористських теоріях, і в теоріях «валентності × очікування» поведінка розглядається як інструмент засобів здобуття бажаного результату, що є зовнішнім щодо неї самої. Така парадигма породила багато відомих мотиваційних теорій.

Термін «внутрішня мотивація» вперше було введено у 1950 р. Нині популярність біхевіористського підходу знизилась, насамперед, тому, що, попри всі спроби сформулювати універсальні закони людської поведінки, більшість видів людської активності жодним чином не укладалися в пояснювальні схеми біхевіоризму. Наприкінці 1950-х рр. з'явилися дві праці, які були ніби підсумком цієї незадоволеності: це книга Р. Вудвортса і стаття Р. Вайта [4, с. 120].

У книзі «Динаміка поведінки», в якій набули розвитку ідеї, вперше викладені у 1918 р., Р. Вудвортс проголосив принцип первинності поведінки, на противагу біхевіористському принципу первинності драйву (спонуки). Людина, згідно з Р. Вудвортсом, народжується з активною тенденцією опанувати зовнішній світ за допомогою поведінки. Така поведінка розуміється як постійний потік активності, ефективної взаємодії з оточенням. Задоволення драйвів перериває цю активність для того, щоб забезпечити організм необхідною енергією.

Дослідник Р. Вайт у статті «Перегляд мотивації: поняття компетентності» запропонував концептуально більш розроблену модель мотивації і компетентності та увів поняття «компетентність» (competence), яке об'єднує такі види поведінки, як маніпулювання, конструювання, гра, творчість тощо. Дослідник вважає, що всі ці види поведінки, у виконанні яких організм не отримує жодних видимих підкріплень, переслідують одну мету: підвищення компетентності й ефективності людини. Силою, що детермінує це прагнення до компетентності, є «мотивація через відчуття ефективності» (effectance motivation). Такий вид мотивації має місце, коли людина потребує ефективності, компетентності та майстерності. Аналізуючи численні праці, Р. Вайт переконливо доводить, що для розуміння зазначеного набору різних видів людської поведінки конструкти «компетентність», «прагнення до компетентності» й «мотивація ефективністю» (що практично рівнозначна конструкту «внутрішня мотивація») є продуктивнішими, ніж конструкти «оперантна зумовленість», «підкріплення» або гомеостатична модель біологічних драйвів [4, с. 122].

У рамках нашої роботи ми визначаємо внутрішню мотивацію як вроджену характеристику людини, що основана на застосуванні власних інтересів, і як природжену характеристику людини, що ґрунтується на дотриманні власних інтересів та вправлянні своїх здібностей, включає прагнення до пошуку і вирішення завдань оптимального рівня складності. Вона має місце тоді, коли причини, що породжують таку діяльність, усередині індивіда (він сам є джерелом мотивації) і вона як така має для індивіда інтерес і цінність. «Внутрішньо мотивовані види діяльності не потребують заохочень, окрім самої активності. Люди залучаються до цієї діяльності заради неї самої, а не задля досягнення певних зовнішніх винагород. Така діяльність є самоціллю, а не засобом досягнення певної іншої мети». Внутрішня мотивація базується на вроджених потребах у компетентності й самоідентифікації. Вона ініціює й енергізує широкий спектр видів діяльності та психологічних процесів, для яких первинною винагородою є відчуття ефективності й автономії. У внутрішньому світі суб'єкта ці дві потреби тісно пов'язані, проте операціонально та технічно можуть бути автономними.

Внутрішньо мотивована поведінка базується на майстерності, компетентності, інтересі, а також відчутті свободи від зовнішнього тиску, такого, як винагороди і підкріплення, коли індивід сприймає себе як причину власних дій. Внутрішні потреби в компетентності й самоідентифікації мотивують людей постійно прагнути до досягнення цілей оптимального рівня труднощів, цілей, що не є ні дуже простими, ні складними. На нашу думку, стани самоідентифікації і компетентності важливі для внутрішньої мотивації та дуже тісно пов'язані між собою. Внутрішня мотивація базується на потребах у тому, щоб почуватися компетентним і автономним. Тому підвищення внутрішньої мотивації може бути забезпечене як задоволенням потреб у самоідентифікації [7], так і задоволенням потреб у компетентності, проте задоволення першої більш важливе (табл. 1) [4].

Як бачимо з таблиці 1, кожен вид мотивації має свої позитивні та негативні аспекти, по-різному здійснюючи вплив на психічні процеси. Найпозитивніший вплив як на пізнавальні процеси, так і на індивіда загалом має внутрішня мотивація. Зовнішня мотивація може переважати у вирішенні приватних завдань. Професійна діяльність здійснюється найефективніше, коли вона більшою мірою зумовлюється внутрішніми мотивами.

Таблиця 1

**Вплив зовнішньої і внутрішньої мотивацій
на поведінку і психічні процеси**

Вплив зовнішньої мотивації	Вплив внутрішньої мотивації
1	2
Тенденція до продовження діяльності	
Зовні мотивована поведінка припиняється, як тільки зникає зовнішнє підкріплення [12]	Внутрішньо мотивована поведінка може продовжуватися достатньо довго за відсутності усяких видимих винагород
Надавання переваги складності й обсягу завдання	
Досліджувані надають перевагу простішим завданням [11]. Вони роблять лише те, що необхідно для отримання винагороди	Перевага надається складнішим завданням (оптимальної важкості) [10]
Рівень алгоритмізації діяльності	
Негативно впливає на когнітивну гнучкість; полегшує виконання операцій, що потребують алгоритмічного методу (множення багатозначних чисел, запам'ятовування простих геометричних фігур, парне запам'ятовування). Значно погіршує якість і швидкість вирішення евристичних завдань	Позитивно впливає на когнітивну гнучкість; полегшує виконання операцій, що потребують евристичного методу (всі види творчих завдань, що не мають наперед заданого алгоритму: завершити електричний ланцюг, продовжити закономірність чисел тощо)
Креативність	
Знижує креативність, сприяє зростанню напруги, зменшує спонтанність [7]	Сприяє креативності [7; 9]
Емоції	
У взаємодії з іншими переважають негативні емоції	Сприяє отриманню задоволення від роботи; викликає емоції інтересу і радісного збудження [15]
Навчання	
	За внутрішньої мотивації відбувається успішніше опанування програми, вищий рівень опанування теоретичного матеріалу; ефективніше понятійне навчання; спостерігається значне покращення мнемонічних процесів [8; 13; 14; 15]

Продовження табл. 1

1	2
Самоповага	
	Переважання внутрішньої мотивації підвищує самоповагу [16]

У процесі становлення професійного образу «Я» мотиваційна структура студента зазнає помітних змін, зовнішні мотиви замінюються внутрішніми: одні спонуки набувають більшої значущості, інші – втрачають її, перетворюючись з ідеалу на повсякденну дійсність.

Отже, внутрішня і зовнішня мотивації не існують окремо одна від одної і не є протилежними; між ними існує взаємоперехід від зовнішніх чинників до саморегуляції. Внутрішня мотивація характеризується інтересом до самої діяльності, більшою залученістю в навчальний процес, кращою якістю діяльності, вищими досягненнями, тоді як за зовнішньої мотивації інтерес під час виконання діяльності не домінує. Із віком і набуттям стажу роботи зовні мотивована поведінка стає внутрішньо регульованою. Адекватне за формою і змістом подання зовнішнє підкріплення може виявитися корисним і для внутрішньої, і для зовнішньої мотивації. При цьому не потрібно підкріплювати активність, яка і так уже викликає інтерес в індивіда [1; 2; 6].

Як наслідок, у мотиваційній системі особистості виокремлюється мотиваційне ядро, що складається з домінантних мотивів, які організують і підпорядковують собі всі спонуки. Вони й визначають характер, якість і результативність цієї діяльності.

Адекватне сприйняття власного професійного образу мотивується, насамперед, внутрішніми мотивами, серед яких мотиви самореалізації, досягнення професійного акме, інтересу до опанування професії тощо. Якщо для студента сама майбутня професійна діяльність є значущою, він отримуватиме від неї задоволення, прагнучиме самореалізуватися саме в ній, це свідчення наявності у нього внутрішньої мотивації.

Отже, мотивація впливає також на вибір професійної діяльності й може виступати активним стимулом розвитку та перебування особистості загалом. Мотивацію слід вважати тим своєрідним складним психологічним механізмом у царині професійної діяльності, за допомогою якого формуються «основні життєві ставлення» особистості до праці, до людей, до сфери пізнання.

Мотивація визначає потенційні можливості особистості, повноту й інтенсивність особистого внеску в науково-технічний прогрес, пасивність або активність суб'єкта в професійній діяльності, накреслює своєрідну «траєкторію» руху соціально-психологічних настанов, визначає розвиток фахівця в професійному сенсі, форми вияву і міру його творчої активності [1; 2; 5; 6].

Мотивація істотно впливає на становлення професійного образу «Я» – «єднання» особистості з професією, на рівень прояву творчої активності – наукової, технічної творчості, на успішність професійної діяльності.

Висновки. Мотивація разом із соціальними детермінантами поведінки виступає стимулом трудової діяльності. Мотивацію можна вважати тим складним соціально-психологічним механізмом, за допомогою якого співвідносяться зовнішні й внутрішні чинники регуляції поведінки в умовах становлення професійного образу «Я». Мотивація забезпечує розвиток творчої активності особистості. Проте мотиваційні характеристики ніколи не виступають ізольовано, позаяк творча активність студентів формується і виявляється в діяльності як складна інтегральна освіта, як синтез різнопланових властивостей, де мотиваційні й особистісні інтелектуальні характеристики спрацьовують у реальній поведінці як єдиний психологічний механізм.

Отже, мотивація у процесі становлення професійного образу «Я» студентів виступає як той своєрідний механізм поведінки, який зумовлює міру цілеспрямованості професійної поведінки. Успішність становлення професійного образу «Я» пов'язана з такими якостями студентів, як адекватна самооцінка, розвинений самоконтроль і внутрішній локус контролю, сформована мотивація учіння, ефективність психологічного захисту, тобто якостями, що характеризують особистісну зрілість, визначають у процесі навчання професії формування цілісної структури професійного образу «Я» особистості студента.

Список використаних джерел

1. Вірна Ж. П. Мотиваційно-сміслова регуляція у професіоналізації психолога : монографія / Ж. П. Вірна. – Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2003. – 319 с.
2. Разорина Л. М. Соотношение мотивации и представлений студентов университета о будущей профессиональной деятельности : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / Лариса Михайловна Разорина. – М., 2000. – 143 с.

3. Уотсон Дж. Б. Бихевиоризм / Дж. Б. Уотсон, Э. Торндайк. – М., 1999.
4. Чирков В. И. Самодетерминация и внутренняя мотивация поведения человека / В. И. Чирков // Вопросы психологии. – 1996. – № 3. – С. 116–133.
5. Чугунова Э. С. Связь профессиональной мотивации и творческой активности инженеров / Э. С. Чугунова // Вопросы психологии. – 1986. – С. 136–142.
6. Якимова П. Ю. Мотивация обучения и выбора профессии у студентов-психологов, обучающихся на разных психологических специальностях / П. Ю. Якимова // Психологическая наука и образование. – 2008. – № 5. – С. 110–119.
7. Amabile T. M. The social psychology of creativity / T. M. Amabile. – N. Y. : Springer-Verlag, 1983.
8. Grolnick W. S. The inner resources for perceptions of their parents / W. S. Grolnick, R. M. Ryan, E. L. Deci // *Educational Psychology*. – 1991. – V. 83. – P. 508–517.
9. Koestner R. Setting limits on children's behavior: The differential effects of controlling versus informational styles on intrinsic motivation and creativity / R. Koestner et al. // *Pers. Soc. Psychol.* – 1984. – V. 52. – P. 233–248.
10. Mossholder K. M. Effects of externally mediated goal setting on intrinsic motivation: A laboratory experiment / K. M. Mossholder // *Applied Psychol.* – 1980. – V. 65. – P. 202–210.
11. Pittman T. S. Intrinsic and extrinsic motivational orientations: Reward-induced changes in preference for complexity / T. S. Pittman, J. Emery, A. K. Boggiano // *Pers. Soc. Psychol.* – 1982. – V. 42. – P. 789–797.
12. Reeve J. Understanding motivation and emotion / J. Reeve. – Orlando, FL : Harcourt Brace College Publ, 1992.
13. Rigby C. S. Beyond the intrinsic-extrinsic dichotomy: Self-determination in motivation and learning / C. S. Rigby et al. // *Motivation and Emotion*. – 1992. – V. 16. – № 3. – P. 165–185.
14. Ryan R. M. Perceived locus of causality and internalization: Examining reasons for acting in two domains / R. M. Ryan, J. P. Connell // *Pers. Soc. Psychol.* – 1989. – V. 57. – P. 749–761.
15. Ryan R. M. Emotions in nondirected text learning / R. M. Ryan, J. P. Connell, R. W. Plant // *Learn. Individ. Differences*. – 1990. – V. 2. – P. 1–17.

16. Ryan R. M. Origins and pawns in the classroom: Self-report and projective assessment of individual differences in children perception / R. M. Ryan, W. S. Gronlick. – Unpubl. ms. Rochester Univ., 1984.

Spysok vykorystanyh dzherel

1. Virna Zh. P. Motyvacijno-smyslova reguljacija u profesionalizacii' psihologa : monografija / Zh. P. Virna. – Luc'k : RVV «Vezha» Volyn. derzh. un-tu im. Lesi Ukrai'nky, 2003. – 319 s.
2. Razorina L. M. Sootnoshenie motivacii i predstavlenij studentov universiteta o budushhej professional'noj dejatel'nosti : dis. ... kand. psihol. nauk : 19.00.07 / Larisa Mihajlovna Razorina. – M., 2000. – 143 s.
3. Uotson Dzh. B. Bihevizorizm / Dzh. B. Uotson, Je. Torndajk. – M., 1999.
4. Chirkov V. I. Samodeterminacija i vnutrennjaja motivacija povedenija cheloveka / V. I. Chirkov // Voprosy psihologii. – 1996. – № 3. – S. 116–133.
5. Chugunova Je. S. Svjaz' professional'noj motivacii i tvorcheskoj aktivnosti inzhenerov / Je. S. Chugunova // Voprosy psihologii. – 1986. – S. 136–142.
6. Jakimova P. Ju. Motivacija obuchenija i vybora professii u studentov-psihologov, obuchajushhihsja na raznyh psihologicheskikh special'nostjah / P. Ju. Jakimova // Psihologicheskaja nauka i obrazovanie. – 2008. – № 5. – C. 110–119.
7. Amabile T. M. The social psychology of creativity / T. M. Amabile. – N. Y. : Springer-Verlag, 1983.
8. Grolnick W. S. The inner resources for perceptions of their parents / W. S. Grolnick, R. M. Ryan, E. L. Deci // Educat. Psychol. – 1991. – V. 83. – P. 508–517.
9. Koestner R. Setting limits on children's behavior: The differential effects of controlling versus informational styles on intrinsic motivation and creativity / R. Koestner et al. // Pers. Soc. Psychol. – 1984. – V. 52. – P. 233–248.
10. Mossholder K. M. Effects of externally mediated goal setting on intrinsic motivation: A laboratory experiment / K. M. Mossholder // Applied Psychol. – 1980. – V. 65. – P. 202–210.
11. Pittman T. S. Intrinsic and extrinsic motivational orientations: Reward-induced changes in preference for complexity / T. S. Pittman, J. Emery, A. K. Boggiano // Pers. Soc. Psychol. – 1982. – V. 42. – P. 789–797.

12. Reeve J. Understanding motivation and emotion / J. Reeve. – Orlando, FL : Harcourt Brace College Publ, 1992.
13. Rigby C. S. Beyond the intrinsic-extrinsic dichotomy: Self-determination in motivation and learning / C. S. Rigby et al. // Motivation and Emotion. – 1992. – V. 16. – № 3. – P. 165–185.
14. Ryan R. M. Perceived locus of causality and internalization: Examining reasons for acting in two domains / R. M. Ryan, J. P. Connell // Pers. Soc. Psychol. – 1989. – V. 57. – P. 749–761.
15. Ryan R. M. Emotions in nondirected text learning / R. M. Ryan, J. P. Connell, R. W. Plant // Learn. Individ. Differences. – 1990. – V. 2. – P. 1–17.
16. Ryan R. M. Origins and pawns in the classroom: Self-report and projective assessment of individual differences in children perception / R. M. Ryan, W. S. Gronlick. – Unpubl. ms. Rochester Univ., 1984.

Received January 18, 2018

Revised February 12, 2018

Accepted March 5, 2018

УДК 159.9

Н. М. Семенів

semenivnat@gmail.com

Особливості формування етнічної атракції в контексті міжетнічної взаємодії

Semeniv N. M. The features of ethnic attraction formation in the context of inter-ethnic interaction / N. M. Semeniv // Problems of Modern Psychology : Collection of research papers of Kamianets-Podilskyi National Ivan Ohiienko University, G. S. Kostiuk Institute of Psychology of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine / scientific editing by S. D. Maksymenko, L. A. Onufrieva. – Issue 40. – Kamianets-Podilskyi : Aksioma, 2018. – P. 343–352.

N. M. Semeniv. The features of ethnic attraction formation in the context of inter-ethnic interaction. The article is devoted to the concept of modern methods of researching ethnic attraction on the formation and development of inter-ethnic communication, their application in practice of the study of inter-ethnic relations.